

ALEK VUKADINOVIC: »TRAGOM PLENA I KOMENTARI«

»Prosveta«, Beograd, 1973.

Knjiga *Tragom plena i komentari* je po pesničkim sredstvima i postupku nastavak druge knjige Aleka Vukadinovića *Kuća i gost*. Pesnik ih je zamislilo kao zajedničke mitskih pojmova. Crpeći pojmove, simbole i slike iz narodnog uma i fantastike uspostavio je ični mit.

Kao što je, pre četiri godine, u *Kući i gostu* ljudsko biće predstavio kao gosta nemogućnog da zaposedne svet, sada ga je predstavio kao lovca koji šume i šume prelazi u potrazi za plenom. A plena nema. Neprestano traganje i plen izmiče. Posle svakog uludnog zahvata javlja se žiška, nada i nova strast. Lovac i plen — to je slika onog većnog traganja za apsolutom, za savršenim, zamoran put onih koji su osvojili filozofsku zrelost. A bilo da krenu u dubinu, krenu u visinu — napor je besciljan.

Kao što je knjiga *Kuća i gost* imala svoju misaonu potku, postavljala i sugerisala jedan sistem vrednosti, tako sad u *Tragom plena i komentari* izranja nova projekcija sveta, nova filozofema. Kao što se prethodno bavio mestom čoveka u svetu, sada se bavi smislom njegovog života. Profile knjiga odredio je i sam postupak, okupljanje značenja simbola. Sa simbolima-slikama *kuća i gost* moglo se lako postupati, oni već imaju vizuelna svojstva. To su pojmovi iz stvarnog sveta, imaju određene osobine i trebalo ih je samo snimiti. Plen nema određene osobine, ostao je u ravni značenja apstraktna kategorija. Zato se u knjizi on javlja, uglavnom, kao praznina. Jeste zamišljen, jeste željen, jeste tumačen, ali je nedohvatan; ima svojstva simbola, ali ne i slike.

Alek Vukadinović je u ovim dvema knjigama (navodim ih neprestano zajedno, jer su neodvojive) sve vezao sadržajno-motivski u celini. A, takođe, on je u ovim dvema knjigama iskoristio ista stilsko-jezička sredstva.

Kao što su u *Kući i gostu* sva značenja bila varijacija osnovnih sadržanih u simbolima *kuća i gost*, tako su u knjizi *Tragom plena i komentari* varijacija značenja lovca i plena. Komentari nisu, kako bi se prema naslovu moglo pomisliti, književna teorija ili razjašnjenja pesama. I sami su pesme kojima se bliže objašnjavaju snimljene situacije i odnosi.

Pri građenju stiha Alek Vukadinović je strog. Njemu se ne dešavaju opkoračenja, rima je obavezna, a osmerac je u osnovi knjige. Skoro da je knjiga bez izuzetka zdana na osmercu.

Gljučni simboli iz prethodne knjige: *kuća, gost, pejzaž, san, čudo, lampa, krov, zrak*... ponovljeni su. Samo su njihova mesta u filozofiji, njihov značaj, pomeneni. Oni su u senci tri nova, ključna: *lovca, plena i žiške*. Slično bi se poređenje moglo tražiti i među vodećim pridevima. Pridevi određuju atmosferu poezije, a obezbeđuju joj i klasični pesnički instrumentarium.

Tragom plena i komentari je knjiga vrtložno organizovana, celovita, usaglašenih ali pokrivenih značenja. Alek Vukadinović prima iskustva malarmeovsko-verlenovske tradicije. Dosledno obrće i obrće simbole, prasluka, zatvara sistem značenja.

Svest o poeziji postoji i pre i posle pesničkog čina. Imaginacija je svesno usmeravana i ako negde treba govoriti o njenom izuzetnom radu to je u trećoj knjizi ovog pesnika. Bez odmora smenjuje se slika za slikom, prasluka za praslukom, prizor za prizorom. A u nutrinu pesme, ispod površine teksta mrmore značenja.

Ako je u *Kući i gostu* sve lebdelo, sve bilo začarano, u knjizi *Tragom plena i komentari* sve je temeljnije postavljeno, poezija je začarana ali i veće težine.

Draginja Urošević

VITO MARKOVIC: »UDES«

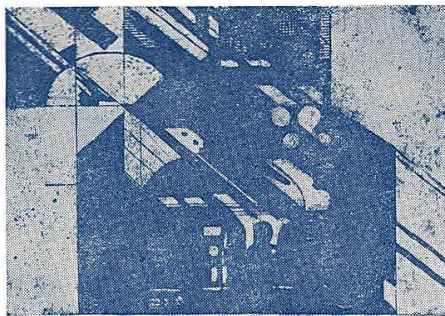
»Prosveta«, Beograd, 1973.

Šesta zbirka poezije V. Markovića potvrđuje jednu, ranije već uočenu činjenicu, da se autor svaki put u javnosti želi pojaviti

ti sa, nesumnjivo, novim oznakama, kako u pogledu motivskih sklopova tako i u strukturi samog poetskog jezika. Naime, dok je u nekim prethodnim zbirkama (npr. *Pakao*, »Prosveta«, 1969.) postojala stanovita težnja ka zgusnutosti, nabijenosti metaforike i takvim spregovima reči i kovanicama koje će dati prizvuk iskonu, ili prezentirati specifičnu atmosferu jednog podneblja (bosansko-hercegovačkog), dotle u *Udesu* dolazi do potpune verbalne opuštenosti, do prihvatanja jednostavnosti u govoru poezije, jednostavnosti kojom se postiže nova gustina jezika i koja lakše, čak lako, dovodi do smisla, što ni u kom slučaju ne znači površnost; dalje, u skladu sa ovom postavkom »oslobađanja« poezije, dolazi do dubljenja obrisa prapostojanja i uske prostorne vezanosti, tako da je cela ova zbirka u značenju sadašnjosti i, na momente, zaustavljena pred mračnim ponorom budućnosti (koju obeležava smrt).

Najbitnija oznaka *Udesa*: *opštija kosmička problematika* prerasta u apsolutnu okrenutost ČOVEKU-pesniku, dakle, samome sebi. *Udes*, to je udes subjekta, udes čoveka u doživljaju pesničkom. To je udes jednog tela koje traga za svojim sastavom, koje oseća sebe kao nešto daleko, izgubljeno i izdvojeno, lišeno unutrašnje ravnoteže, za kojom bez prestanka teži. Taj čovek nosi sebe kao upit u potrazi za razrešenjem i odrednicama svoje egzistencije kroz koje iskrsava spoznaja: čovek razdeljenog smisla zatiče sebe u biću životinje, tražeći smisao potpuno ga gubi, obezglavljen se dotičući ludila:

Oponašam životinju
Urlam urlam
Usta kriveći
Jezikom palacam
Niz strminu
Žuri mi se hita
Dušom i telom
Mrtav razum
Dajem za ludilo

Javljaju se uzaludni nagoni da bi se održala ravnoteža tela, duha, egzistencije, ali sve to gubi se u talasanju animalnosti, snoviđenja i alijenacije. Tu su razmeđe na kojima uskrsava čovekov udes: razdeljenost smisla u kosmosu (svetu) i smisla koji čovek iznalazi u sebi, što, nužno, obezvređuje dostojanstvo usamljenika. Međutim, ovaj postulat ne nastaje samo kao rezultat kontakta svet-čovek, nego ima ishodište i u čovekovom stavu prema samome sebi. Onako kako ga Marković posmatra, taj čovek samoga sebe sunovraćuje, oznake svega biološkog, telesnog, sputavaju ga, udaljavaju od sopstvenog bića, te telo, koje prvo »teče«, zatim je »stisnuto u krugu«, postaje, konačno, »kovečeg« čavlima proboden, a san, kojim se isprva »čistilo iznutra«, doživljava se kao ponor (»sno-ponor«) nakon koga je samo prah.

Bitno obeležje egzistencije u Markovićevoj poeziji je strah od sveta, od drugih, od sebe samoga; njegov čovek želi da se ogradi izdovima i tako izdvojen, u kontaktu sa sobom, otelotvori svoju moć, ali:

Žurim hitam ulazim
U sred sebe unutra
Bacim pogled pogledam
Sam sam sebi utvara

Sam sam sebi utvara
Velika i odvratna
Celim telom čupava
Dušom svojom prljava

Dakle, postavši usamljenik, čovek se plaši sebe, onoga što jeste i što mu se tako direktno ukazuje kao projekt čiju je avetinjsku rugobu do tada samo slutio, a što ga još tragičnije otuđuje od sopstvenog bića.

Smrt, iako se javlja tek u nekoliko poslednjih pesama kao završni čin čovekove podvojene egzistencije, nadnosi se nad telo, dušu, egzistenciju, i obeležava ih od samog početka, izvorišta, i, zapravo, ceo život »vodi smrti najkraćim putem«.

Bitno je istaći još jednu jezičku karakteristiku Markovićeve zbirke, a to je izuzetna dinamika koju ostvaruje ne samo čestom upotrebom glagola, nego nagomilavanjem njihovim, nizanjem jednog iza drugog (»lupam tutnjim galamim.../... jurim trčim izlazim«), a isto tako često stavlja jednu do druge reči (imenice, prideve, zamenice) koje su istoga značenja, ali različite po prirodni (»modra modrina« npr.) ili reči različitog značenja koje obrazuju specifičnu ritmičku i zvukovnu celinu (»motrim slušam svukuda/nigde nema nikoga«). Ali, na momente (»Diram prostor vreme ljudes-pesma«) autor dozvoljava da ga to zavede i odvede u verbalnu zasićenost, u verbalna poigravanja, igrarije, koje su tim nedopustivije što ih je autor, u to nema sumnje, apsolutno nadraštio.

Zorica Stojanović

VELIBOR VUJOVIC: »ISTRAŽIVACI SAMOCE«

»Svetlost«, Sarajevo, 1972.

O da je muzika ptica
Jednu oktavu niže —
Prolazna naša lica —
Iskonu bila bi žiže.

(V. Vujović: Žiže iskonu)

Kada se pojavila pjesnička zbirka *Istraživači samoće*, malo ko je znao za pjesnika Velibora Vujovića, koji je prethodno objavio svega nekoliko pjesama — pa i njih pod pseudonimom. Ovo je, svakako, više indikativan nego slučajaj podatak; u pitanju je, u slučaju pjesnika Vujovića, ona nenametljiva skromnost početka na koju jedva da još nailazimo kod mladih pjesnika, koji obično nastoje da se oglašavaju upravo što glasnije. Vujović, međutim, kao da već sada zna svu teobnost pjesničkog »zanata« i poziva, — otud ozbiljnost i metodičnost njegova već izgrađenog pjesničkog stava, nastojanje da bude što više »svoje«, ličan i prepoznatljiv. Zbirka *Istraživači samoće* iznenadila je koliko zrelošću, toliko i osobenošću i autentičnošću samog poetskog opredjeljenja koje nam je njome predstavljeno.

Osnovno određenje Vujovićeve poezije, koje, paradoksalno, malo određuje njene specifičnosti, jeste da je — lirski. Počev od nekih tradicionalno lirskih motiva, jezičke ekstaze, same leksike — pa do načina oblikovanja lirskog doživljaja. Međutim, s obzirom na suštinu Vujovićeve pjesničkog napora, sve su to gotovo spoljašnje oznake, koje ne dopiru do »unutarnjeg mehanizma« njegove metafore, niti do pjesnikova bitnog »nadahnuća«. Sa gotovo pretjeranom strogošću formalnog oblikovanja ide kod Vujovića tzv. pjesnička sloboda, sa naivnim lirskim zanosom ironija, sa jezikom »lijepje duše« nepoetski jezik nauke, sa apsolutnom ekstazom skeptička relativizacija, apsurd sa smislom. Čini se katkad da Vujovićeve poezija i raste iz tih protivječja, otkrivajući paradoks, tražeći kontrast. Ali »logika« poezije nije tako jednostavna: autentični pjesnički jezik koliko potvrđuje toliko, možda, i negira »pravila« poetike, formiranje nekog jednostranog smisla i značenja. Otud se treba odrediti pretenzije na jednostrane i konačne interpretacije ove i svake poezije; što više govori, poezija se govoru više i skriva.

U naslovu Vujovićeve zbirke stoji reč *samoća*, a pjesniku je dosuđeno da je »istražuje«. Lirika se oduvek rađala u samoći,